

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.3.2.35>**NADUŻYCIE SWOBODY UMOWY PRZY ZAWIERANIU UMÓW W INTERNECIE****Oleksandra Shahaka***aspirant Katedry Prawa Cywilnego Narodowego Uniwersytetu „Odeska Akademia Prawnicza”**(Odessa, Ukraina)**ORCID ID: 0000-0001-9522-4100**e-mail: alekseeva.foka@gmail.com*

Adnotacja. W artykule naukowym autor przeprowadził analizę obowiązującego prawa, praktyki prawnej i poglądów naukowych na temat problemu nadużywania swobody umów przy zawieraniu transakcji w sieci Internet. Ustalono, że problematyka nadużywania praw subiektywnych przy zawieraniu umów w Internecie jest aktualizowana we współczesnych warunkach rozwoju społeczeństwa i pilna do rozwiązania we współczesnych realiach rozwoju technologii cyfrowych. Okazało się, że w środowisku internetowym nadużycie prawa subiektywnego może być ukryte metodami technologicznymi poprzez przeniesienie przyczyny naruszenia indywidualnych interesów na awarię oprogramowania i tym podobne. Udowodniono, że działania osób w internecie mogą wykazywać oznaki nadużywania subiektywnych praw związanych z nadużywaniem swobody umowy, pod warunkiem, że strony mają zdolność do sporządzenia testamentu; istnienia faktu popełnienia określonych działań lub zaniechania w celu realizacji wolności umowy; przekroczenia granic, realizacji wolności umowy; istnienia zamiaru osiągnięcia określonego celu.

Słowa kluczowe: umowa, Internet, swoboda umowy, oświadczenie woli, licencje opakowaniowe, licencje click, licencje przeglądarki.

OVERUSE OF FREEDOM OF CONTRACT DURING CONCLUDING CONTRACTS ON THE INTERNET**Oleksandra Shahaka***Graduate Student of the Department of Civil Law of the National University “Odessa Law Academy”**(Odessa, Ukraine)**ORCID ID: 0000-0001-9522-4100**e-mail: alekseeva.foka@gmail.com*

Abstract. In the provisions of the scientific article, the author analyzes the current legislation, legal practice and scientific views on the problem of overuse of contract freedom when concluding contracts on the Internet. It is determined that the problem of overuse of subjective rights when concluding contracts on the Internet is relevant in the current conditions of society. This issue is urgent for solution in the modern realities of digital technology development. It has been found that in the Internet environment, the overuse of subjective rights can be hidden by technological methods by transferring the cause of the violation of individual interests to a software failure. It has been proven that the actions of individuals on the Internet may show signs of overuse of the freedom of contract, provided when the parties have a will; the fact of committing specific actions or omissions aimed at implementing the freedom of contract is present; exceeding the limits, realization of the freedom of contract; the presence of intent to achieve a certain goal.

Key words: contract, Internet, freedom of contract, expression of will, shrink-wrap, click-wrap, browse-wrap.

ЗЛОВЖИВАННЯ СВОБОДОЮ ДОГОВОРУ ПІД ЧАС УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ**Олександра Шагака***аспірантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»**(Одеса, Україна)**ORCID ID: 0000-0001-9522-4100**e-mail: alekseeva.foka@gmail.com*

Анотація. У положеннях наукової статті автором проаналізовано чинне законодавство, юридичну практику та наукові погляди на проблему зловживання свободою договору під час укладання угод у мережі Інтернет. Визначено, що проблематика зловживання суб'єктивними правами під час укладання договорів у мережі Інтернет актуалізується у сучасних умовах розвитку суспільства та є нагальною для вирішення у сучасних реаліях розвитку цифрових технологій. З'ясовано, що в інтернет-середовищі зловживання суб'єктивним правом може бути приховане технологічними методами шляхом перенесення причини порушення індивідуальних інтересів на програмний збій тощо. Доведено, що дії осіб у мережі Інтернет можуть мати ознаки зловживання суб'єктивними правами, пов'язаними зі зловживанням свободою договору, за умов наявності у сторін тестаментоздатності; наявності факту вчинення конкретних дій чи бездіяльності, спрямованих на реалізацію свободи договору; перевищення меж, реалізації свободи договору; наявності умислу з метою досягнення певної цілі.

Ключові слова: договір, Інтернет, свобода договору, волевиявлення, обгорткові ліцензії, клік-ліцензії, браузерні ліцензії.

Вступ. Юридична специфіка укладання договорів у мережі Інтернет в останнє десятиліття залишається предметом інтересу дослідників та широко обговорюється в науковому середовищі. Особливості способів, форм та підстав укладання договорів у мережі Інтернет неодноразово піддавалися науковому аналізу, однак загалом дослідження у цій сфері стосувалися нейтральних абстрактних конструкцій матеріальних цивільно-правових відносин та не враховували випадки зловживання правами під час укладання та реалізації такого виду договорів. Саме тому метою цієї наукової роботи є виявлення наявних у практиці ситуацій зловживання суб'єктивними цивільними правами під час укладання договорів у мережі Інтернет та надання юридичної оцінки таким діям суб'єктів цивільного права для реалізації завдання прогнозування розвитку таких відносин та удосконалення наявних правових режимів оцінки та запобігання такій діяльності.

Основна частина. Питання зловживання суб'єктивними правами в мережі Інтернет актуалізуються з огляду на розширення кола відносин, які поступово переносяться до цифрового середовища, або відносин, які одразу виникають щодо цифрових об'єктів та неможливі в інших відчутних, об'єктивованих до реального світу формах. В Україні та світі перманентно зростають обсяги електронної комерції, що означає не лише збільшення кількості проданого таким шляхом товару, але й поступову дематеріалізацію обороту. В літературі неодноразово вказувалося на тенденції збільшення кількості послуг, які надаються та споживаються у самій мережі Інтернет: реєстрація домену, продаж хостингу, провайдерські послуги тощо (Голубева, 2016: 3). Крім цього, специфіка інтернет-середовища зумовлює потенційне зловживання суб'єктивними правами з огляду на анонімність або конфіденційність таких відносин, технологічну складність доказування порушення прав та інтересів третіх осіб, відсутність відповідальності за окремі дії, що фактично порушують права третіх осіб. Неодноразово розглянутим у літературі випадком зловживання суб'єктивними правами в мережі Інтернет є реєстрація в мережі найменування домену, який є ідентичним або подібним до ступеня змішання з товарним знаком чи фірмовим найменуванням третьої особи (Сазанова, 2009: 59). Як бачимо, фактично такі дії не є правопорушенням, однак зазвичай вони спрямовані не на реалізацію власної свободи, а мають на меті зачіпання інтересів третіх осіб задля отримання вигоди в тій чи іншій формі.

Договірні та переддоговірні відносини є яскравим прикладом, який ілюструє коло потенційних ситуацій зловживання власним суб'єктивним правом. Так, використання суб'єктивного права не за його прямим призначенням, його реалізація не для досягнення цілей договору, без дотримання принципу свободи сторін у договірних зобов'язаннях призводить до порушення адекватного балансу інтересів у суспільстві. Явище зловживання правом не відповідає як принципам природного права, так і принципам договірної права, серед яких – принципи сумлінності, справедливості, рівності сторін, дотримання яких виключає можливість зловживання правом.

Проблема зловживання правом відома давно, адже вже римські юристи фіксували негативні риси реалізації суб'єктивного права не заради задоволення законних інтересів уповноваженої особи, а з метою заподіяння шкоди зобов'язаній особі (Резнікова, 2013: 23). Попри широку вживаність такого підходу, зловживання правом є значно ширшою категорією.

Д.О. Тихомиров та Н.П. Харченко відзначають, що зловживання правом за своєю суттю є відхиленням від правомірної поведінки, яка перебуває на межі між правомірністю і правопорушенням. Під зловживанням правом розуміється особливий вид поведінки, який виражається у діях чи бездіяльності з використанням особою своїх прав у способи, що суперечать призначенню права, які формально не порушують його, внаслідок чого може завдатися шкода інтересам суспільства, держави або окремої особи, причому здебільшого заходи юридичної відповідальності за такі діяння не передбачені (Тихомиров, 2016: 26–29).

Відповідно до ч. 1-3 ст. 13 ЦК України здійснення цивільних прав допускається лише у межах, наданих договором або актами цивільного законодавства. Для здійснення своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині. Не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах. Зловживання цивільним правом зазвичай протиставляється належному здійсненню цивільного права. Крім того, як зазначає К.Д. Пономаренко, можлива низка варіантів характеристики поведінки суб'єкта, що характеризується як неналежне здійснення – присвоєння чужого права, перевищення меж свого права, поведінка поза межами права або зловживання правом (Пономаренко, 2018: 459).

Звернення до питань саме зловживання правом у договірних відносинах у мережі Інтернет не є випадковим, адже концепція зловживання правом дає змогу в нетипових випадках конфлікту двох окремих суб'єктивних цивільних прав, що належать різним особам, врахувати ті обставини, які не були враховані законодавцем, вирішити, котре із двох прав має дістати перевагу (Карнаух, 2020: 31), що є найбільш характерним для такого виду правовідносин, адже спеціальне законодавство не може встигати адаптуватися до настільки динамічної сфери суспільних правовідносин.

Законодавець свідомо передбачив у чинному законодавстві імперативні положення щодо заборони зловживання суб'єктивним правом. Так, попри відсутність прямої вказівки в тексті Конституції України, неприпустимість здійснення дій, спрямованих на зловживання правом, межі здійснення суб'єктивного права на конституційному рівні встановлені шляхом закріплення загальних принципів здійснення прав, таких як сумлінність, розумність, справедливність, рівність. Своєю чергою ч. 3 ст. 13 ЦК України містить положення, що не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій юридичній особі, а також зловживання правом в інших формах. Попри надмірну лаконічність викладу положень такої статті, слід зазначити, що саме положення ч. 3 ст. 13 ЦК України є вагомим інструментом для адміністративних та судових

органів для об'єктивного рішення у спорах щодо конфлікту інтересів окремих суб'єктів, а також суспільних інтересів у випадках відсутності формального складу правопорушення та підстав для юридичної відповідальності сторони.

Законодавець також не обділяє своїм інтересом питання захисту прав та інтересів суб'єктів цивільного права в договірних відносинах, що виникають у цифровому середовищі. Так, розширення сфери застосування норм Закону України «Про захист прав споживачів» на відносини, що відбуваються із застосуванням сучасних технологій, у сфері електронної комерції та використання поширювального підходу до визначення підстав цивільної відповідальності в такого роду правовідносинах, є позитивним імпульсом для збільшення обсягів договірних відносин у сфері Інтернет та поліпшення їх захищеності від порушення прав та інтересів споживачів.

У контексті цього дослідження особливу увагу необхідно приділити потенційним зловживанням суб'єктивним правом у разі реалізації свободи договору. Натепер свобода договору залишається основоположним принципом цивільного права, а реалізація цього принципу є невід'ємним завданням держави у сфері правового регулювання. Ч. 1 ст. 627 ЦК України визначено, що сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості. Згідно з ч. 1 ст. 638 ЦК України, договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору (Цивільний кодекс, 2003).

Загальновідомо, що договірні цивільні відносини за характером свого правового регулювання характеризуються високим ступенем диспозитивності та широким вибором варіантів поведінки за формулою: дозволено все, що прямо не заборонено. Загальний характер норм права виключає можливість передбачення всіх можливих варіантів розвитку тієї чи іншої фактичної ситуації. Окрім цілком об'єктивних факторів, як зазначають дослідники, соціальні та економічні умови існування українського суспільства сприяють утвердженню правового нігілізму в правосвідомості українського суспільства. Як зазначає А.І. Мартинів, «такий стан речей вимагає насамперед не більше детальної конкретизації і деталізації випадків зловживання правом, а впровадження ефективного механізму виявлення та усунення зловживання правом. Разом із тим, незважаючи на ретельне законодавче опрацювання питання про межі здійснення того чи іншого цивільного права, неможливо виключити випадки, коли суб'єкт, здійснюючи своє право, вчиняє дії, які прямо не заборонені законом, але перебувають у протиріччі з метою здійснюваного права, санкціонованого законодавцем» (Мартинів, 2014).

Весь пласт договорів, укладених в інтерактивному режимі, які М.М. Рассолов слушно запропонував виділити в окремий вид із назвою «мережевий договір» (Рассолов, 2015: 304–305), що наділений загальними ознаками цивільних договорів, однак мають свою специфіку. Серед особливостей таких договорів особливо слід відзначити способи їх укладення, які відрізняються від традиційних усних або письмових (паперових) способів укладення договорів. Способи укладення онлайн-договорів зазвичай поділяють на *shrink-wrap* (обгорткові ліцензії), *click-wrap* (клік-ліцензії) і *browse-wrap* (браузерні ліцензії) (Філіпов, 2020).

Обгорткові ліцензії є певною мірою атавізмом, адже такий вид договорів пов'язаний з фізичним продуктом, а дія договору починається в той момент, коли особа знімає з продукту термоусадочну плівку (термоусадочна плівка є шаром прозорого целофану навколо фізичної коробки упаковки; для ефективності такого виду ліцензій виробник розміщував повідомлення на зовнішній стороні коробки, видиме через термоупаковку, що сповіщає споживача про те, що програмне забезпечення охороняється авторським правом, а кінцевий користувач підпадає під умови угоди, зазначені в коробці). Такий спосіб укладення договору був максимально популярним, коли програмне забезпечення існувало на фізичному носіїві, який обгортався плівкою, але з ростом цифрового розповсюдження програмного забезпечення популярність обгорткових ліцензій зменшується.

Метод укладення угод, що укладаються за допомогою кліка мишею, передбачає відображення на сайті інформації, що містить умови договору, яку можна розцінювати як ofertу. Також є вказівка на пропозицію споживачам акцептувати таку ofertу за допомогою натискання кнопки «Я згоден». Відмінність *click-wrap* від *browse-wrap* договорів полягає в наявності явного вираження згоди. Так, у випадках *click-wrap* необхідно натиснути кнопку «Я згоден» або її аналог, *browse-wrap* договори акцептуються дією.

Угоди типу *click-wrap* вимагають від клієнта висловити свою згоду такими способами:

- 1) натиснути на кнопку після ознайомлення з умовами,
- 2) прийняти умови угоди перед безпосереднім використанням вебсайту.

На противагу цьому, угода *browse-wrap* – це перелік положень, з якими можна ознайомитися, перейшовши за посиланням, розташованим на одній зі сторінок сайту. Угода типу *browse-wrap* не вимагає від клієнта ознайомлення з умовами угоди або висловлення згоди з цими умовами за допомогою будь-яких дій, які підтверджують цю згоду. Замість цього клієнт приймає умови угоди типу *browse-wrap*, просто використовуючи вебсайт (Персон, 2018).

У контексті проблематики цієї статті важливо розглянути всі можливі ситуації проблеми дефекту волі під час укладення договорів у мережі Інтернет. Так, невідповідність волі та фактичному волевиявленню може мати місце як зі сторони користувача інтернет-сайту, онлайн-ресурсу, мобільного застосунку (фактично акцептант офerti в електронному вигляді), так і зі сторони власника такого ресурсу (джерела офerti). Крім того, можливою є ситуація, коли одна або обидві сторони договору не мали намірів укладення відповідного договору за допомогою інтернет-майданчика.

Слід зазначити, що в інтернет-середовищі зловживання суб'єктивним правом може бути приховане технологічними методами шляхом перенесення причини порушення індивідуальних інтересів на програмний збій тощо.

Однією з ознак зловживання правом під час укладення договорів у мережі Інтернет є наявність належного суб'єкта, адже, як зазначає О.Я. Рогач, зловживанням правом можна називати свідому поведінку, яка здійснюється дієздатною, психічно осудною людиною. Не є зловживанням правом діяння, що здійснюються недієздатними та неосудними особами (Рогач, 2011: 76). Одночасно слід мати на увазі, що зловживання правом можливе лише за його реального існування у суб'єкта, адже в інших випадках йдеться не про зловживання правом, а про присвоєння права. Певні особливості на визначення правосуб'єктності учасників договірних відносин у мережі Інтернет накладає специфіка самих учасників інтернет-відносин, яку визначає відносно анонімний статус такого суб'єкта, географічна невизначеність та можливий дуалізм національних юрисдикцій під час укладення договорів у мережі Інтернет.

Другою ознакою зловживання правом під час укладення договорів у мережі Інтернет є саме місце потенційного порушення прав суб'єктів цивільного права, яке визначає форму договору та спосіб потенційного зловживання правом учасника договірних відносин. Попри широке використання в науці цивільного права, згідно з яким електронна форма укладення договорів можлива там, де це прямо передбачене спеціальним законодавством про певний вид договорів, наприклад банківська сфера та цінні папери (Жутова, 2017: 876), коло правочинів, що можуть бути вчинені у мережі Інтернет, є надзвичайно широким. Фактично глобальна мережа може слугувати лише способом комунікації між сторонами договірних відносин, однак при цьому накладає відбиток на сутність відносин, що формуються між окремими суб'єктами цивільного права. Так, мережа Інтернет може бути місцем відсутності конкретних юридичних заборон щодо певної поведінки, яка де-факто порушує цивільні права третіх осіб.

Крім того, до ознак зловживання правом під час укладення договорів у мережі Інтернет слід відносити заподіяння шкоди суспільним інтересам та особистим інтересам третіх осіб, а також створення реальної загрози її заподіяння. Факт заподіяння шкоди є ключовим для визначення такої поведінки як неналежної, адже у разі нешкідливості такої поведінки вона є юридично нейтральною навіть у разі використання цивільного права не за прямим призначенням.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можемо констатувати, що питання зловживання суб'єктивними правами під час укладення договорів у мережі Інтернет є справді актуальним та нагальним для вирішення у сучасних реаліях розвитку цифрових технологій. Дії осіб у мережі Інтернет можуть мати ознаки зловживання суб'єктивними правами, пов'язаними зі зловживанням свободою договору, за умов наявності у сторін тестаментоздатності; наявності факту вчинення конкретних дій чи бездіяльності, спрямованих на реалізацію свободи договору; перевищення меж, реалізації свободи договору; наявності умислу з метою досягнення певної цілі.

Список використаних джерел:

1. Persson S. Browserwrap agreements: Are you covered? *Data Protection Report*. 2018. URL: <https://www.dataprotectionreport.com/2018/11/browserwrap-agreements-are-you-covered/>.
2. Голубева Н.Ю. Порядок укладення договорів в електронній формі за законодавством України. *Методологічні засади вдосконалення цивільного процесуального права* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. до 150-річчя від дня народження Є.В. Васильовського (8 квітня 2016 р.). Одеса : Юрид. л-ра, 2016. С. 3–10.
3. Жутова С.М. Особливості укладання угод через мережу Інтернет. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 875–879.
4. Карнаух Б. Зловживання правом та його правові наслідки. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 9. С. 31–36.
5. Мартынов А. Злоупотребление правами. *Юридическая практика*. 2014. № 33 (869). URL: <https://pravo.ua/articles/zloupotreblenie-pravim/>.
6. Пономаренко К.Д. Визначення належного здійснення суб'єктивного цивільного права. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 вересня 2018 р.) / за ред. Г.О. Ульянової ; уклад.: О.В. Дикий, І.І. Братінов. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 459–461.
7. Рассолов М.М. Информационное право. Москва : Проспект, 2015. 352 с.
8. Резнікова В.В. Зловживання правом: поняття та ознаки. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 23–35.
9. Рогач О.Я. Ознаки зловживання правом. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право*. в 2-х ч. / гол. ред. Ю.М. Бисага. 2011. Вип. 15. Ч. 1. С. 75–78.
10. Сазанова И.В. Злоупотребление субъективным гражданским правом : монография. Южно-Сахалинск : СахГУ, 2009. 120 с.
11. Тихомиров Д.О., Харченко Н.П. Зловживання правом як відхилення від правомірної поведінки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Випуск № 38. Том. 1. 2016. С. 26–29.
12. Филипов К. Click-wrap соглашение: понятие и критерии действительности. 2020. URL: https://zakon.ru/blog/2020/5/11/click-wrap_soglashenie_ponyatie_i_kriterii_dejstvitelnosti.
13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

References:

1. Persson, S. (2018). Browserwrap agreements: Are you covered? *Data Protection Report*. 2018. Retrieved from: <https://www.dataprotectionreport.com/2018/11/browserwrap-agreements-are-you-covered/>.
2. Golubeva, N.Yu. (2016). Porjadok ukladennia dohovoriv v elektronnij formi za zakonodavstvom Ukrainy [The procedure for concluding contracts in electronic form under the laws of Ukraine]. *Metodolohichni zasady vdoskonalennia tsyvilnoho*

- protseusualnoho prava: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. do 150-richchia vid dnia narodzhennia Ye.V. Vaskovskoho* (April 8, 2016). Odessa: Jurid. l-ra, 2016. Pp. 3–10 [in Ukrainian].
3. Zhutova, S.M. (2017). Osoblyvosti ukladannia uhod cherez merezhu Internet [Features of concluding transactions via the Internet]. *Molodyi vchenyi*. 2017. No. 11. Pp. 875–879 [in Ukrainian].
 4. Karnaukh, B. (2020). Zlovzhyvannia pravom ta yoho pravovi naslidky [Overuse of law and its legal consequences]. *Pidpriemstvo, hospodarstvo i pravo*. 2020. No. 9. Pp. 31–36 [in Ukrainian].
 5. Martyniv, A. (2014). Zloupotreblenye pravamy [Overuse of rights]. *Yurydycheskaia praktyka*. 2014. No. 33 (869). Retrieved from: <https://pravo.ua/articles/zloupotreblenie-pravim/> [in Russian].
 6. Ponomarenko, K.D. (2018). Vyznachennia nalezhnogo zdiisnennia subiektyvnoho tsyvilnoho prava [Determining the proper exercise of subjective civil law]. *Pravove zhyttia suchasnoi Ukrainy: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Odessa, September 17, 2018), 2018. Pp. 459–461 [in Ukrainian].
 7. Rassolov, M.M. (2015). Ynformatsyonnoe pravo [Information law]. Moskva: Prospekt, 2015. 352 p. [in Russian].
 8. Reznikova, V.V. (2013). Zlovzhyvannia pravom: poniattia ta oznaky. [Overuse of rights: concepts and signs]. *Universytetski naukovi zapysky*. 2013. No. 1. Pp. 23–35 [in Ukrainian].
 9. Rogach, O.Ya. (2011). Oznaky zlovzhyvannia pravom [Signs of overuse of rights]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Pravo*. 2011. Vip. 15. Ch. 1. Pp. 75–78 [in Ukrainian].
 10. Sazanova, I.V. (2009). Zloupotreblenie sub'ektivnyim grazhdanskim pravom: monografiya [Overuse of subjective civil law: a monograph]. Yuzhno-Sakhalinsk: SakhsU, 2009. 120 p. [in Russian].
 11. Tikhomirov, D.O., Kharchenko, N.P. (2016). Zlovzhyvannia pravom yak vidkhylennia vid pravomirnoi povedinky [Overuse of law as a deviation from lawful behavior]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya "Pravo"*. Issue No. 38. Vol. 1. 2016. Pp. 26–29 [in Ukrainian].
 12. Filipov, K. (2020). Click-wrap sohlashenye: ponyatie y kryteryi deistvitelnosti [Click-wrap agreement: the concept and criteria of reality]. 2020. Retrieved from: https://zakon.ru/blog/2020/5/11/click-wrap_soglasenie_ponyatie_i_kriterii_dejstvitelnosti [in Russian].
 13. Civil Code of Ukraine of 16.01.2003 № 435-IV. Official web portal of the Parliament of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].